

Tannlegene fikk anerkjennelse under debattmøte:

Flere må bry seg!

NTF arrangerte debattmøte sammen med Juristforbundet under Arendalsuka i august. Temaet var vold mot barn – og ansvaret for å se det, og si fra.

I panelet deltok riksadvokat Tor-Aksel Busch og barneombud Anne Lindboe, sammen med politikerne Vidar Brein-Karlsen (FrP) statssekretær i Justisdepartementet og stortingsrepresentant i Familie- og kulturkomiteen Hege Haukeland Liadal (Ap), tannlege Anne Rønneberg og to ungdommer, Alexander og Anika, fra Forandningsfabrikken, som har vært utsatt for vold i barndommen.

Tidligere stortingsrepresentant for SV og barne-, familie-, likestillings- og inkluderingsminister (2012–13) Inga Marte Thorkildsen ledet debattmøtet, som trakk til seg et stort publikum og flere medier. Thorkildsen har nylig utgitt boken 'Du ser det ikke før du tror det' og jobber deltid for Forandningsfabrikken som spesialrådgiver.

Meld heller fra en gang for mye

Juristforbundets leder Curt A. Lier sa innledningsvis at årsaken til at tilfeller av vold mot barn ikke blir meldt fra om er at en ikke ser det. Han viste i denne sammenheng til Thorkildsens bok. Og så er det mange som ikke vet hva de skal gjøre.

– Skal man melde fra uansett? Ved den minste mistanke? Hva er verre enn en uriktig anmeldelse?

Lier svarte selv: – Mye verre enn en uriktig anmeldelse av en mulig voksen overgriper er å etterlate et barn hos en mulig overgriper. Altså: Meld fra!

Han sa også at i de sakene der det er tatt ut tiltale, men der tiltalen ikke har ført til domfellelse, bør barnet ikke returneres til den omsorgspersonen som har vært tiltalt. Ingen røyk uten ild, med andre ord, mener Lier som sier

at ved tilfeller der påtalemyndigheten har tatt ut tiltale er det grunn til å tro at overgrep har funnet sted, selv om bevisgrunnlaget ikke viste seg tilstrekkelig til en domfellelse.

Et sterkt, klart og tydelig budskap fra Juristforbundets leder, som sa han var stolt av å samarbeide med Tannlegeforeningen som har evnet å sette et viktig tema på dagsordenen, og å gjøre sin egen profesjons rolle kjent, for allmennheten og for tannlegene selv.

Spør!

I 2014 kom det 660 bekymringsmeldinger fra norske tannleger, noe som innebærer en økning. I årene 2011–2013 kom det i gjennomsnitt 500 meldinger i året, fra tannleger.

For tannlege og pedodontist Anne Rønneberg, som har gjort mye for å bevisstgjøre tannlegene om sin rolle i å hjelpe barn som er utsatt for overgrep, begynte det med at hun hadde en voksen pasient som helt tydelig var veldig redd for å være hos tannlegen. Rønneberg spurte ganske enkelt: – Hvorfor? Det viste seg at dette var første gang noen hadde brydd seg om å spørre denne pasienten om hvorfor hun hadde det som hun hadde det. Da hun først ble spurt kom hele historien..

Etter dette tenkte Rønneberg at det blir helt feil å vente til folk er blitt voksne. Vi må spørre barna, hvis vi lurar på om alt er i orden.

Rønneberg minnet videre om det viktige poenget, som stadig understrekes,

om at tannleger ser alle barn, jevnlig.

– Og vi ser etter mer enn Karius og Baktus, sa hun, om det som skal være praksis i dag når tannlegen møter barn.

– Vi MÅ se mye mer, vi må se HELE barnet, sa Rønneberg, og fortsatte:

– Vi lærte ingenting om dette på tannlegestudiet i min tid. Nå undervises både tannlege- og tannpleierstudenter i atferdsfag, der vi tar opp problematikken med barn og omsorgssvikt og vår rolle i å avdekke og melde fra, og dette er obligatorisk. Det er forresten ingen som ville skulke den delen av undervisningen heller, mitt inntrykk er at dette engasjerer studentene veldig.

Alexander fra Forandningsfabrikken fortalte blant annet om egne erfaringer i møte med tannleger.

– Barna har ofte med seg foreldre, og av og til vil vi ikke at foreldrene skal få med seg at vi spør barna om hvordan det står til. Da gjelder det å være kreativ. For eksempel går det an å benytte anledningen når vi er alene med barnet i røntgenrommet.

– Dessuten kan det ofte være snakk om å bygge tillit over tid. Det er en prosess som skal til, før vi får vite noe. Og husk at det handler mye om å se hver og en, som individer. Alle er ulike, og alle er unike. Jeg nevnte en gang overfor en pasient at jeg jobber mye med barnemishandling. Det skjedde ikke noe der og da, men neste gang pasienten kom til meg, hadde hun noe å fortelle om seg selv.

Rønneberg opplyste at det jobbes med nye, nasjonale faglige retningslinjer for tannhelsetjenesten, der meldepikten til barnevernet er ett av syv punkter. Hun sa også at det er viktig å utjevne forskjellene mellom ulike deler av landet. I dag er det dessverre ikke slik at barn har like muligheter til å bli sett og til å få hjelp uavhengig av hvor i landet de bor.

Vis at du bryr deg på ordentlig

Alexander satt i panelet som proff fra Forandringsfabrikken. Han forteller at tannlegen var hans største skrekk. Og han sier videre at det er mange måter å spørre på.

– Det er viktig å gi trygghet og en følelse av at du bryr deg på ordentlig. Gjør det er trygt.

Anika, fra Forandringsfabrikken, forteller fra et av sine tannlegebesøk at hun ble bedt om å roe seg, at hun fikk noen pustevøvelser og at hun ble holdt fast.

– Noen skulle undret seg, sier hun videre: – Foreldrene mine virket ikke normale.

Rådene disse to gir til tannleger og andre som kan hjelpe er: Gi trygghet, vær varm, ærlig og åpen. Vis interesse og vær til å stole på. De snakker om å være gode profesjonelle. Utdanning er viktig, og hjertet er viktigere. Ha hjertet foran, og utdanningen bak, lød en oppfordring fra de to unge som for ikke så lenge siden var barn som ikke hadde det godt.

– En god profesjonell er en som bidrar til at jeg får det bedre, sa Alexander, og legger til at hvis de som skal se ikke tar ansvar, kan liv gå til spille.

Annika: Vi trenger å møte folk som bryr seg og som tåler det vi har å fortelle. Ikke tro at voksne ikke kan gjøre barna sine vondt. Ikke tro at det er noe galt med barna når dere oppdager at noe er galt.

Tid er viktig

– En veldig viktig dimensjon i dette er at vi som møter disse pasientene, som trenger oss, har nok tid. Det må vi få våre sjefer til å forstå, at vi trenger å ha nok tid til disse viktige møtene med de sårbare barna som vi kan hjelpe, når de oppstår. Når det skjer, som vi ikke kan forutse, kan vi ikke ha det sånn at vi må haste videre til neste pasient, sa Anne Rønneberg.

Inga Marte Thorkildsen tok den ballen videre, og stilte dette spørsmålet til lege og barneombud Anne Lindboe:

– Kjenner du igjen dette, med problemstillingen nok tid? Er legene nok på i forhold til å være oppmerksomme på barn som trenger hjelp?

– Ja, det kjenner jeg igjen. Det mangler ikke bare at legene har eller tar seg tid, kunnskap er også mangelvare. Jeg har en appell: Sørg for at alle som jobber med barn har kunnskap! Anne Rønneberg og tannlegene går foran med et godt eksempel, og jeg skammer meg over legene, sa Lindboe, som senere i debatten ga uttrykk for at hun er sint, fordi ting tar så lang tid og fordi det ikke bevilges penger. Lindboe vil ha 600 millioner til høsten, og hun er lei av ord. Fem prosent av barna i Norge utsettes for alvorlig vold og overgrep, og dette koster samfunnet seks milliarder i året.

Med adresse regjering og Storting sa barneombudet:

– Nå må dere handle! Vold mot barn er et gigantisk samfunnsproblem. Få penger!!

Barneombudet sa også at vi gjør barna en enorm hjørnetjeneste ved å ikke snakke med dem om vanskelige temaer som overgrep og seksualitet.

– Vi er veldig nøye på at barna våre bruker redningsvest, sykkelhjelm og bilbelte. Men vi snakker ikke om seksualitet og vold på en måte som gjør at de blir i stand til å ta vare på seg selv og si fra hvis de opplever noe de ikke synes er greit.

Anmeldelsesplikten må skjerpes

Riksadvokaten har den overordnede ledelse av påtalemyndigheten i Norge og

Riksadvokat Tor-Aksel Busch understreket at vi må erkjenne alvoret og omfanget av problemet for å kunne angripe det på riktig måte.

fastsetter hvilke forbrytelsestyper påtalemyndigheten skal prioritere.

Riksadvokaten arbeider dessuten for at det rettslige rammeverket skal anvendes og utvikles slik at det gir grunnlag for best mulig kriminalitetsbekjempelse. Det legges stor vekt på å bidra til regelverksutvikling ved å avgå høringsuttalelser, gjøre lovgiverne oppmerksom på behov for lovendringer og delta i den løpende offentlige debatt om kriminalpolitiske spørsmål, heter det på riksadvokatembetets nettsted.

Riksadvokaten deltar ikke ofte i debatter.

Under debattmøtet til NTF og Juristforbundet i Arendal sa riksadvokat Tor-Aksel Busch at kunnskap er av avgjørende betydning. Kunnskap i hele befolkningen.

– Vi må erkjenne at det ubehagelige og det utenkelige skjer, i vårt nabolag, på vår nærscole og med han eller hun som sitter i tannlegestolen. Først når vi erkjenner alvoret og omfanget av problemet, kan vi begynne å snakke om hvordan vi skal angripe det.

– Samtidig kan ikke politi og påtalemyndighet løse dette alene. Jeg retter en stor takk til tannlegene! Dessuten må vi profesjonalisere oss ytterligere

Alle deltakerene i debattmøtet om barn som utsettes for overgrep og som trenger at voksne bryr seg, samlet utenfor møtelokalet i Pollen i Arendal.

andre steder i samfunnet, og rett og slett bli flinkere.

– Anmeldelsesplikten må bli gjort tydeligere. Og vi trenger å få økt mulighet til å etterforske bakover i tid. Hvorfor var det ingen som fortalte om dette barnet før? Hva gjorde skolen, naboene, barnevernet? Ansvaret hviler ikke bare på tannleger og annet helsepersonell, men på hver og en av oss – som fotballtrenerne, naboer, slektninger og medlemmer i samfunnet.

– Vi må også få mer interesse for det som skjer i de lukkede rom. Mor mistenker at far slår. Hvis mor ikke gjør noe kan mor bli holdt ansvarlig i strafferettssystemet.

– Ved passiv medvirkning legger vi forholdene til rette og blir dermed medansvarlige for at vold og andre overgrep kan finne sted, sa Busch.

Riksadvokaten nevnte også at han har ønsket at barn skal kunne avhøres en første gang, uten at mulig overgriper er gjort kjent med saken.

Han oppfordret også justisdepartementet til å utrede taushetsplikten.

Behov for klarhet

Behovet for et klarere regelverk, landsdekkende retningslinjer og bedre samhandling ble hevdet fra flere hold.

Et tydelig eksempel er taushetsplikten. Selv om meldeplikten er hevet over taushetsplikten, kan taushetsplikten i mange tilfeller komme i veien for at det varsles.

Statssekretær i Justisdepartementet, Vidar Brein-Karlsen (FrP), opplyste at det arbeides med en veileder om taushetsplikten for offentlig ansatte. Hensikten er at det skal bli mer klarhet i når man har *opplysningsrett*, altså når man KAN melde fra, og når man har *meldeplikt* og SKAL melde fra, og når man har *taushetsplikt*.

Brein-Karlsen snakket også om flere forskriftsendringer som skal gjøre det enklere å melde; eksempelvis at politiet ikke lenger trenger å varsle foreldre og kan komme uanmeldt for å gjøre undersøkelser, avhøre barn eller sikre seg bevis.

Stortingspolitiker Hege Haukeland Liadal (Ap) sa at det er lett å bli sektorfanget, og at vanskelige spørsmål kan bli skyflet mellom helse-, justis-, utdannings- og familiekomiteen, uten at noen tar ansvar.

Hun sa imidlertid også at fagmiljøet i barnevernet har fortjent fremsnakking, og at det fattes gode vedtak om viktige og riktig tiltak, blant annet Forandringsfabrikken som sikrer at barn kan bli hørt og får være med å påvirke. Liadal understreket også at det knyttes samhandlingsbånd på feltet både nasjonalt, regionalt og lokalt.

Lag handlingsplan

Da folk i den smekkfulle salen fikk ordet mot slutten foreslo Lars Due Tønnesen fra Redd Barna at helsetjenesten og alle andre som jobber med barn bør drilles i rutiner for handling i de vanskelige situasjonene som debattmøtet handlet om:

– Å oppdage et barn som er utsatt for vold eller overgrep er en krisesituasjon – tilsvarende brann. Situasjonen må være innøvd. Hvor er nødutgangen? Og hva gjør vi, i hvilken rekkefølge? Vi må øve på dette. Vi kan ikke begynne å lete etter en veileder som ligger i en skuff når krisen er et faktum, sa Tønnesen.

NTFs president, Camilla Hansen Steinum, fikk avslutte og oppsummere møtet. Det gjorde hun slik:

– Jeg er glad for samarbeidet med Juristforbundet, som jeg gjerne ser mer av – og for det store engasjementet vi har sett i dag og for det som er blitt sagt om samhandling. Jeg lover at tannlegene skal bli enda bedre, både når det gjelder utdanning og i vårt virke.

Det handler om at vi er mennesker, og at vi må se hverandre og ta vare på hverandre.

Tekst: Ellen Beate Dyrvi
Foto: Tonje Ruud Camacho